

Nâng cao - tham khảo

NHỮNG VẤN ĐỀ LIÊN QUAN ĐẾN CHU KỲ LÊN GIỐNG VÀ CÁCH XÁC ĐỊNH THỜI ĐIỂM RỤNG TRỨNG

Trịnh Thị Cẩm Vân

Phòng khám Thú y Chợ Lớn

Đặc điểm sinh sản của loài chó khác hẳn với các loài động vật có vú khác về tuổi thành thục, chu kỳ động dục, hành vi động dục và giao phối... đã góp phần tác động không nhỏ đến việc chọn lọc, nhân giống và lai tạo giống chó. Sự thành công của việc nhân giống chọn lọc phụ thuộc vào nhiều yếu tố từ chó đực lẫn chó cái, bao gồm các yếu tố về di truyền, thể chất, phương thức nuôi dưỡng, bệnh tật bẩm sinh hoặc mắc phải, yếu tố nội tiết, phương thức phối giống (tự nhiên hay nhân tạo), thời điểm phối giống ...

I. NHỮNG VẤN ĐỀ LIÊN QUAN ĐẾN CHU KỲ LÊN GIỐNG CỦA CHÓ CÁI

Một chu kỳ động dục bình thường trên chó cái gồm 4 pha: trước động dục (proestrous) kéo dài khoảng 9 ngày, giai đoạn động dục (estrous) kéo dài khoảng 7 ngày, giai đoạn sau động dục (diestrous) kéo dài khoảng 60 ngày, giai đoạn nghỉ ngơi (anestrous) kéo dài khoảng 5 tháng và tiếp tục đi vào chu kỳ tiếp theo.

Các dấu hiệu và hành vi của chó cái trong giai đoạn động dục tiến triển như sau :

Âm hộ sưng phồng, màu hơi hồng

Máu chảy từ âm hộ từ đỏ sẫm – hồng – nhạt dần

Chó cái liếm âm hộ liên tục

Có những hành vi lạ như dễ kích động, sủa, hung hãn, đôi lúc có vẻ như muốn tấn công đối

tượng trước mặt

Có những hành vi gợi tình đối với chó đực như nhảy chồm, ve vãn

Đuôi chó cái chuyển qua một phía biểu lộ tư thế sẵn sàng giao tình

Chu kỳ lên giống của chó cái chịu sự điều hoà bởi kích thích tố estrogen và progesterone do buồng trứng tiết ra dưới sự kiểm soát của kích thích tố tuyến não thùy FSH (Follicle stimulating hormone) và LH (Luteum hormone) và dưới tác động của kích thích tố phân tiết từ vùng dưới đồi GnRH (Gonadotropin – releasing hormone).

Do vậy, những bất thường có liên quan đến các yếu tố nội tiết, di truyền, bệnh tật... đều ảnh hưởng trực tiếp đến chu kỳ lên giống của chó cái.

1.1. Yếu tố nội tiết

Cường androgen (hyperandrogenism)

- Nhiễm trùng âm đạo (vaginitis)

- Chu kỳ động dục bất thường

- Giai đoạn nghỉ ngơi trong chu kỳ động dục của chó cái kéo dài gây ra hiện tượng không có dấu hiệu động dục (lack of heat)

- Hiện tượng nam hoá trên chó cái (virilization)

- Phì đại âm vật

- Tính dục bất thường

Động dục thầm lặng (silent heat): chó cái trong chu kỳ động dục nhưng không xuất hiện hành vi của sự động dục

Không động dục (absent heat): là trường hợp bệnh lý nhược tuyến giáp trạng trên chó cái (hypothyroidism), giảm sản buồng trứng (ovarian hypoplasia), thường không điều trị được

Động dục gián đoạn (split heat): không xuất hiện giai đoạn 2 pha động dục (estrous phase), thường xảy ra trong chu kỳ động dục đầu tiên trên chó cái trẻ, do thiếu hormon LH gây ra không rụng trứng

Động dục kéo dài (prolonged heat): kéo dài trên 21 ngày. Đây là một dấu hiệu bệnh lý nang hoặc khối u buồng trứng

Chu kỳ giữa 2 lần động dục/năm kéo dài (prolonged interestrous interval): chu kỳ động dục xuất hiện 0 - 1 lần/năm thay vì 2 lần/năm

Chu kỳ giữa 2 lần động dục/năm thu ngắn (shortend interestrous interval): chu kỳ động dục xuất hiện 3-4 lần/năm thay vì 2 lần/năm.

1.2. Yếu tố di truyền

Loạn sản khớp chậu hông (hipdysplasia)

1.3. Yếu tố bệnh lý

- Vô sinh (infertility)
- Sảy thai (abortion)
- Sinh khó (dystocia)
- Sản giật (eclampsia)
- Viêm vú (mastitis)
- Viêm tử cung (metritis)
- Viêm tử cung mũ (myometra)
- Sa tử cung (uterine prolapse)
- Sót nhau (retained placenta)
- Thiếu bản năng làm mẹ (lack of maternal instinct)
- Canine brucellosis.

II. CÁCH XÁC ĐỊNH THỜI ĐIỂM RỤNG TRỨNG TRÊN CHÓ CÁI ĐANG TRONG GIAI ĐOẠN ĐỘNG DỤC

Việc xác định thời điểm rụng trứng trên chó cái trong giai đoạn động dục là yếu tố quan trọng nhất trong việc nhân giống trên chó cái sinh sản. Đây là một kỹ thuật mà chỉ có bác sĩ thú y thực hiện cùng với sự hợp tác chặt chẽ của chủ nuôi. Có 2 kỹ thuật thường được áp dụng:

- Xét nghiệm đánh giá hàm lượng hormone trong máu: LH, progesterone
- Xét nghiệm tế bào học âm đạo.

2.1. Đối với xét nghiệm đánh giá hàm lượng hormone LH (Luteinizing hormon) trong máu

Trên thị trường có sẵn xét nghiệm nhanh Witness LH test đánh giá chính xác thời điểm rụng trứng trên chó cái. Xét nghiệm đánh giá thời gian hormone LH đạt đỉnh điểm giúp trứng chín và rụng nhiều tối đa có thể (ngày 0). Sự rụng trứng bắt đầu xảy ra 2-3 ngày sau khi LH đạt đỉnh điểm. Sự rụng trứng tối đa vào khoảng 5-6 ngày sau khi LH đạt đỉnh điểm và là thời gian giao phối thụ tinh lý tưởng.

2.2. Đối với xét nghiệm đánh giá hàm lượng hormon progesteron trong máu

Nhằm đánh giá thời điểm rụng trứng của chó cái đang trong giai đoạn động dục (estrous

phase). Trên thị trường hiện có sẵn các test giấy đánh giá hàm lượng progesterone trên chó nhằm phát hiện chó cái đang ở trong giai đoạn động dục, rụng trứng hay mang thai. Tùy theo hàm lượng progesterone hiện diện trong máu mà xác định thời điểm rụng trứng kịp thời cho công tác phối giống (*Nguồn IDEXX*). Hàm lượng progesterone tăng dần khi LH đạt đỉnh điểm:

< 1.0ng/ml: không có hiện tượng rụng trứng; xét nghiệm lặp lại 3-4 ngày/lần

1.0 – 2.0 ng/ml: có dấu hiệu buồng trứng hoạt động; xét nghiệm lặp lại 2 - 3 ngày/lần

2.0 – 4.9 ng/mg: buồng trứng đang hoạt động; lặp lại xét nghiệm hằng ngày cho đến khi đạt 5.0 ng/ml

5.0 ng/ml là thời điểm rụng trứng

5.0 – 6.0 ng/ml: phối trong 2-3 ngày sắp tới

6.0 – 11.0 ng/ml: phối trong 1-2 ngày sắp tới

11.0 – 19.0 ng/ml: phối ngay trong ngày

> 19 ng/ml + xét nghiệm tế bào học âm đạo: đỉnh điểm rụng trứng nhiều nhất, cần phối ngay lập tức.

Nguồn internet : www.zoetisus.com

2.3. Đối với xét nghiệm tế bào học âm đạo

Nguyên tắc chính của xét nghiệm tế bào học âm đạo là thực hiện vết phết tế bào âm đạo nhằm phát hiện các biến đổi về mặt tế bào của tế bào biểu mô âm đạo.

Tế bào biểu mô âm đạo gồm tế bào cận nền, tế bào trung gian, tế bào trung gian bề mặt, tế bào bề mặt (tế bào vảy). Tại từng thời điểm của các pha trong chu kỳ động dục, tế bào biểu mô âm đạo có sự thay đổi khác nhau.

Giai đoạn trước động dục

- Tại thời điểm trước động dục và cuối giai đoạn nghỉ ngơi: chủ yếu gồm tế bào cận nền và tế bào trung gian, hồng cầu, bạch cầu trung tính; có thể có vi khuẩn

- Tại thời điểm giữa giai đoạn trước động dục: nhiều hồng cầu, bạch cầu trung tính biến mất, tế bào bề mặt gia tăng

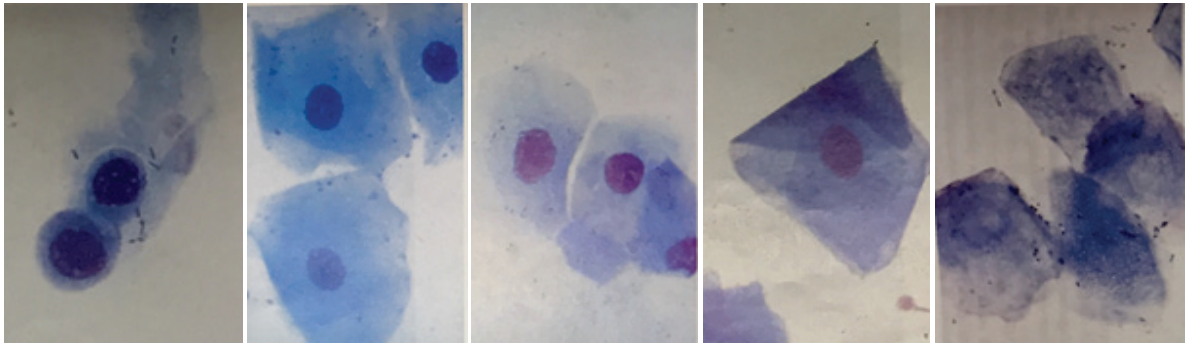
- Cuối giai đoạn trước động dục: còn ít hồng cầu, không có bạch cầu trung tính, tế bào bề mặt chiếm tỷ lệ cao.

Giai đoạn động dục

- Hiện diện 90% là tế bào bề mặt, không hồng cầu và bạch cầu. Nếu có hiện diện bạch cầu chứng tỏ đường sinh dục chó cái đang bị viêm nhiễm

- Hàm lượng LH đạt đỉnh điểm

- Hàm lượng progesterone huyết thanh tăng cao dần.

**Tế bào
biểu mô cận nền**

**Tế bào biểu mô
trung gian-bề mặt**

**Tế bào biểu mô
trung gian**

**Tế bào
biểu mô bề mặt**

**Tế bào biểu mô
bề mặt mất nhân**

Hình dạng các loại tế bào biểu mô âm đạo (Nguồn Rick L.Cowell)

Giai đoạn sau động dục

Tế bào bề mặt giảm còn 20%, tế bào cận nền và tế bào trung gian gia tăng; có sự xuất hiện của tế bào hồng cầu và tế bào không động dục (metestrus cell) là dạng tế bào bạch cầu trung tính hoặc không nguyên vẹn hoặc nằm trong tế bào chất của tế bào biểu mô, giúp phân biệt chó cái ở giai đoạn sau động dục hoặc trước động dục.

Phác đồ chung:

- LH test đánh giá trứng chín và rụng
- Hai ngày sau khi LH đạt đỉnh điểm thì phải thực hiện xét nghiệm progesterone để xác định thời điểm rụng trứng tối đa
- Khi hàm lượng progesterone đạt đến 19ng/ml thì cần phải phối hợp với việc làm xét nghiệm tế bào học âm đạo trước khi phối giống.

Việc thực hiện phác đồ đánh giá thời điểm rụng trứng trong chu kỳ sinh sản của chó cái là một quá trình tốn kém nhiều về mặt chi phí, yêu cầu trình độ kỹ thuật chuyên môn tốt. Do đó chủ nuôi cần phải có nhiều kinh nghiệm, phối hợp tốt với bác sĩ thú y hoặc nhà chuyên môn trong lĩnh vực nhân giống nhằm xác định đúng thời điểm thích hợp cho việc phối giống sẽ tạo được cơ hội thành công và đạt được tỷ lệ thụ thai với số lượng thai cao nhất.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. <file:///Users/cholonvetclinic/Documents/Du%20Lieu%20Toshiba/TAI%20LIEU%20KHOA%20HOC%20-%20WEBSITE/BENH%20SINH%20SAN%20TREN%20CHO/Reproductive%20and%20Breeding%20Problems%20in%20Dogs.html>
2. www.petmd.com
3. https://ahdc.vet.cornell.edu/docs/Canine_Feline_Reproductive_Function_Tests.pdf
4. <https://www.google.com/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiV9qu5rtPVAhXJF5QKHbcmCqIQjhwIBQ&url=https%3A%2F%2Fwww.zoetisus.com%2Fproducts%2Fdiagnostics%2Fovucheck-premate-10-canine.aspx&psig=AFQjCNEmhXO2xcdD5mTQxnNc71aLM5GIhA&ust=1502684093343167>
5. Diagnostic Cytology and Haematology of Dog and Cat – Rick L. Cowell, Ronald D. Tyler, James H. Meinkoth.

CÁC SAI LẦM THƯỜNG GẶP KHI TÌM HIỂU BỆNH SỬ CHÓ BỊ RỐI LOẠN DẠ DÀY-RUỘT

Vũ Kim Chiến

Chi cục Chăn nuôi-Thú y TP. Hồ Chí Minh

Rối loạn dạ dày-ruột là một trong những nguyên nhân phổ biến nhất khiến chủ nuôi thường đưa cún cưng đến các phòng khám thú nhô và đây cũng là một trong những cơ quan thường mắc bệnh nhiều nhất mà việc chẩn đoán sai bệnh hoặc giải quyết vấn đề không triệt để có thể khiến khách hàng không hài lòng, làm cho bác sĩ thú y thất bại hoặc thậm chí kéo dài sự đau đớn của thú. Tiến trình khảo sát đầy đủ một trường hợp bệnh dạ dày-ruột phải bắt đầu bằng việc tìm hiểu bệnh sử chi tiết, với một phương pháp hỏi có hệ thống, ghi chép chính xác và thấu hiểu phản ứng của chủ, các bác sĩ lâm sàng có thể xây dựng được một nền móng chắc chắn cho cuộc điều tra và chẩn đoán chính xác vấn đề. Sự vội vàng, cầu thả hoặc tìm hiểu bệnh sử không đầy đủ có thể đặt bác sĩ thú y trên một con đường chẩn đoán sai lầm với hậu quả có khả năng là thảm họa. Vì thế việc lưu ý đến các lỗi thường gặp nhất khi tìm hiểu bệnh sử để có thể thu thập được một bản kê khai chính xác từ chủ nuôi thực sự rất có giá trị. Các lỗi thường gặp trong thực tế có thể như sau.

1. Không hiểu những lời than phiền chính của chủ nuôi

Nhiều bác sĩ thú y thường phạm sai lầm khi cho rằng họ hiểu bản chất vấn đề chỉ với một bản tóm tắt của cuộc đối thoại ngay từ lúc bắt đầu thăm khám, ví dụ, chủ nuôi phàn nàn rằng con chó của họ đi phân xấu và thỉnh thoảng tiêu chảy, khiến cho bác sĩ thú y nghĩ rằng con chó bị viêm ruột, trong khi trên thực

tế tiêu chảy có thể là yếu tố kế phát từ một bệnh bên ngoài đường ruột. Do đó cần xác định chính xác người chủ muốn nói gì khi họ mô tả các triệu chứng chính của thú cưng, sử dụng cách đặt câu hỏi cẩn thận để nhận ra mối quan tâm nào chủ nuôi muốn trình bày cho thật chính xác. Ngoài ra cần nhận thức rằng trong suốt quá trình tìm hiểu bệnh sử, chúng ta có thể thấy rõ ràng rằng một con thú đang có một vấn đề bệnh lý cấp thiết hơn và có khả năng hoàn toàn khác với những gì chủ nuôi mô tả. Chúng ta phải rất thận trọng để nhận ra điều mà chủ nuôi cảm nhận là vấn đề chính của thú để tránh một thất bại về việc giao tiếp trong quá trình xử lý ca bệnh.

2. Không để ý đến các triệu chứng khác của thú bệnh

Một sự thật là rất dễ để suy đoán rằng con chó bệnh thuộc một giống cụ thể nào đó nên nó chắc chắn bị bệnh nào đó có liên quan đến giống, ví dụ như cho rằng mọi con chó giống Boxer bị tiêu chảy đều là do bệnh viêm loét kết tràng. Một ví dụ quan trọng khác là không nên bỏ sót khả năng, hoặc thậm chí là xác suất về sự tăng sinh quá mức của vi khuẩn ở ruột non trong danh sách các chẩn đoán phân biệt một con chó Berger bị tiêu chảy. Tương tự như vậy, chúng ta có thể dễ dàng bỏ qua khả năng viêm tử cung mù ở một con chó tuổi trung niên có các triệu chứng ói và lờ đờ, trừ khi chúng ta bớt chút thời gian để khẳng định xem con chó này đã triệt sản hay chưa?